

Den tomme grav- fiktion eller fakta?

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion	1
2. Litteratur i opgaven.....	2
3. Problemformulering.....	3
4. Forudsætninger for opgaven	3
5. Historisk metode.....	3
6. Craigs tilgang til et historisk forsvar for opstandelsen	4
7. Kort redegørelse for Craigs pointer	5
8. Blev Jesus ordentligt begravet?	6
8.2. Kilder til Jesu begravelse	8
8.2.1 Markus	8
8.2.2. 1 Kor 15,3-5	9
8.2.3. Burde der have været visse tilføjelser i 1 Kor 15,3-5?.....	10
8.2.4. ApG 13,30.....	11
8.3 Andre kilder som indeholder Jesus begravelsesberetning.....	13
8.4 Har Josef af Arimatæa begravet Jesus?	13
8.5. Yderligere omstændigheder vedrørende Jesu begravelse.....	15
8.5.1 Romersk begravelsespraksis	15
8.5.2. Romersk og jødisk brug af massegrave til kriminelle.....	16
8.5.3 Ville Pontius Pilatus nogensinde frigive Jesu lig?	17
8.5.4 Delkonklusion.....	18
9. Kilder til fundet af den tomme grav.....	18
9.1. Den tomme grav i 1 Kor 15,3-5	18
9.2 Den tomme grav i Markus, Mattæus, Lukas og Johannes.....	19
10. Frasen “den første dag I ugen” afspejler gammel tradition	20
11. Markus’ historie er simple og mangler legendarisk stof.....	20
12. Kvinderne ved den tomme grav.....	20
13. Den tidligste jødiske polemik forudsætter den tomme grav	22
14. Konklusion og afsluttende bemærkninger	23
Abstract.....	25
Litteraturliste	26
Grundpensum	26
Særpensum	26

1. Introduktion

Helt i centrum for den kristne tro står opstandelsen. Paulus udtrykker det på denne måde: ”Er Kristus ikke opstået, er jeres tro forgæves, så er i stadig i jeres synder, og så er også de, som er sovnet hen i Kristus gået tabt” (1 Kor 15,17-18). Jesu opstandelse er dermed den vigtigste begivenhed i kristendommen, og fjerner man den, så er der ingen kristendom. Flere har påstået, at man ikke kan undersøge opstandelsen historisk. Hvis præmissen er, at Gud er historiens Gud og lod sig inkarnere i tid og rum, så vil det være muligt at undersøge opstandelsen historisk. William Lane Craig går så langt som til at sige ”there is not a single event in the resurrection narratives that is not *in principle* historically verifiable or falsifiable” (Craig 1989, 419). Ved en undersøgelse af forholdene omkring Jesu tomme grav er der derfor noget på spil.

Når man vil lave et historisk argument for Jesu opstandelse er det altid opbygget af to dele. Først skal man finde data, som kan bevise historiciteten af en given begivenhed f.eks. den tomme grav. Dernæst skal disse data tolkes og her argumenterer man for, at opstandelsen er den mest sandsynlige forklaring på dette (Craig 2008, 350). I denne opgave har jeg valgt kun at forholde mig til første trin. Det vil sige, at jeg udelukkende belyser den historiske data, som kan be- eller afkræfte Jesu tomme grav. Dermed beskæftiger jeg mig ikke med forklaringer på en tom grav.

Når det angår et historisk argument for den tomme grav, har jeg valgt kun at beskæftige mig med første del, da jeg mener, at denne del af argumentet er mest udfordret, fordi der er delte meninger om, hvor vidt den tomme grav er et historisk faktum. Har man derimod først fastslået den tomme gravs historicitet, så mener jeg, at Jesu opstandelse er den absolut bedste forklaring på den tomme grav¹. Det står dog for min egen regning og det ligger uden for denne opgave at tage stilling til, hvad det betyder, hvis der var en tom grav. Dermed kommer denne opgave til at handle om de historiske argumenter for og imod den tomme grav. Jeg personligt ser også dette studie i den tomme grav som en lakmusprøve på, hvor troværdig bibelen er. Det vil dog ikke som sådan være en del af opgavebesvarelsen.

¹ Læs Craig fremragende gennemgang af de forskellige forklaringer på den tomme grav i bogen ”Reasonable Faith” s.371-377.

2. Litteratur i opgaven

Grundet opgavens længe har jeg valgt to repræsentanter: PhD og Dr. Teol. William Lane Craig, som er en af de største apologeter i det 20. og 21. århundredes, repræsenterer et konservativt evangelikalt syn på opstandelsen. PhD og NT forsker Bart D. Ehrman repræsenterer på den anden side en skeptisk tilgang til historiciteten af opstandelsen.

Fra Ehrmans forfatterskab har jeg valgt hans seneste bog ”How Jesus became God”. Når det angår historiciteten af den tomme grav er denne bog interessant, fordi Ehrmans research til bogen fik ham til at ændre sit syn på dette spørgsmål. Hvor han før mente, at beretningen om Jesu begravelse og den tomme grav var relativ sikker, da mener han nu, at de er usandsynlige (Ehrman 2014, 7). Kapitel 4, hvor han behandler graven, bærer overskriften: ”The Resurrection of Jesus: What We Cannot Know” og det er meget sigende, da hans pointe er, at man ikke kan vide noget om, hvad der skete med Jesu lig (Ehrman 2014, 151).

Fra Craigs hånd bruger jeg først og fremmest bogen ”Reasonable Faith” 3. udgave. kap 8. Da han meget præcist og kortfattet opsummerer 6 bevisområder for at beretningen om Jesu grav er en historisk begivenhed. Dette kapitel er at betragte som et ekstrakt fra hans store udfoldelse af argumenterne for Jesu opstandelse som er at finde i hans bog fra 1989, ”Assessing the New Testament Evidence for the Historicity of the Resurrection of Jesus”. Denne vil derfor også blive brugt i opgaven.

Craig og Ehrman skriver ikke direkte mod hinanden og derfor er der emner, som den ene behandler og ikke den anden. Det skal specielt bemærkes, at Ehrmans hovedfokus er på Jesu begravelse og knap så meget på den tomme grav. Det skyldes, at han mener, at man ikke kan vide hvad der skete med Jesu lig. En ordentlig begravelse er en forudsætning for den tomme grav. Derfor finder han det knap så relevant at arbejde med den tomme grav. Han overvejer dog, om der kunne være grunde til at opfinde kvinderne ved graven. Fordi Ehrman har dette fokus, vil der også blive brugt andre samtalepartnere end Craig. En vigtig bog i denne sammenhæng er antologien ”How God became Jesus”, der er skrevet som et modsvar til Ehrmans bog.

3. Problemformulering

Er William Lane Craigs argumentation for den tomme grav holdbar i lyset af kritiske argumenter fra blandt andet Bart Ehrman?

4. Forudsætninger for opgaven

Det er også værd at bemærke sig, at både Craig og Ehrman går til bibelen som et historisk skrift, der kan undersøges på lige fod med andre historiske kilder. Det betyder, at spørgsmål om ufejlbarlighed eller hvor vidt bibelen er inspireret af Helligånden ikke bliver berørt, da det er irrelevant for denne opgave.

5. Historisk metode

For at kunne vurdere henholdsvis Ehrmans og Craigs argumentation er man nødt til at have nogle kriterier, man kan vurdere dem på. Craig nævner seks forskellige faktorer, som han mener, er de vigtigste til at sandsynliggøre ord, som Jesus har sagt eller begivenheder fra hans liv. Fordelen ved disse kriterier er, at de kan være med til at sandsynliggøre enkelte begivenheder, og derfor ikke er afhængige af en generel tillid til evangelierne. Kriterierne er

- *Historisk kongruens*: Når begivenheden passer sammen med andre oplysninger fra samtiden.
- *Uafhængig og tidlig bevidnelse*: Kilderne til begivenheden skal gerne være så tidligt tæt på den givne begivenhed som muligt og jo flere afhængige kilder til den sammen begivenhed desto bedre.
- *Pinlighed*: Når begivenheden er pinlig eller ødelæggende for personer som skriver teksten.
- *Forskellighed*: Hvis begivenheden ikke stemmer overens med den daværende tankegang.
- *Semitisme*: Hvis der i den græske tekst er spor af Aramæisk eller Hebraisk.
- *Kohærens*: Hvis begivenheden stemmer overens med allerede kendt viden om Jesus.

(Craig 2008, 298)

Ehrman nævner tre kriterier, som alle er dækket ind af Craigs liste; historisk kongruens, uafhængige kilder og forskellighed (Ehrman 2014, 95-98). Disse kriterier vil også i det følgende blive brugt til at vurdere de forskellige argumenter.

6. Craigs tilgang til et historisk forsvar for opstandelsen

I forordet til den tredje udgave af *Resonable faith* fortæller Craig, at han har udeladt et kapitel om den historiske troværdighed af NT, som er skrevet af Blomberg. Craig ønskede ikke at kapitlet skulle med i bogen, da han fandt det overflødigt, men hans forlægger krævede det. Craig mener, at dette krav bygger på en generel fejlslutning blandt evangelikale, nemlig at man ikke kan forsvare Jesu opstandelse uden først at have forsvaret evangeliernes grundlæggende historicitet og troværdighed (Craig 2008, 11-12).

Det er ikke tidssvarende, at skulle forsvare opstandelsen på denne måde. Craig har en længere tidshistorisk redegørelse for, at det var måden, man forsvarede opstandelsen på i det syttende og attende århundrede. I det nittende århundrede, kom bibelkritikken og subjektivismen på banen. Disse skabte en så stor skepsis omkring bibelen, at man ikke længere var muligt at forsvare de bibelske skrifter historisk. Derfor opstod der f.eks. den dialektiske teologi og den eksistentielle teologi. Kendetegnende for disse teologiske retninger er, at de mener, at man ikke bør forsøge at forsvare Gud. I det tyvende århundrede har den historiske forskning indenfor teologi dog fået fodfæste igen (for hele Craigs forskningshistoriske redegørelse læs s.333-349). Craig mener dog ikke, at man kan vende tilbage til et generelt forsvar for hele NT, på grund af den lærdom som bibelkritikken afstedkom. Dermed ikke sagt, at det er umuligt at forsvare f.eks. opstandelsen eller Jesu selvforståelse, fordi enhver historiker må vide at, ”even documents which are generally unreliable may contain valuable historical nuggets” (Craig 2008, 11). Dermed kræver et forsvar for opstandelsen, at man finder de historiske fakta der er. Dernæst skal man påvise, at den bedst mulige forklaring på disse data er opstandelsen (s.360-361). Det er Craigs metode til et moderne historisk forsvar for opstandelsen.

Det skal bemærkes, at Ehrman generel er skeptisk angående evangeliernes som historisk kilde. Det skyldes, at de ikke er skrevet af øjenvidner, og at de ikke blot indeholder små uoverensstemmelser, men at de klart er ”at odds with one another on point after point. They are not the kinds of sources that historians would hope for in determining what actually happened in the past” (Ehrman 2014, 136). Og når det gælder opstandelsen er den helt gal: “In facts, the Gospels disagree on

nearly every detail in their resurrection narrative” (Ehrman 2014, 133). Ehrman diskvalificerer dog ikke evangelierne som kilder til historiske begivenheder, men han bruger dem, fordi der ikke er andre og bedre kilder. Han spørger retorisk: “Are these the *sorts* of sources that historians would look for when examining a past event?” (Ehrman 2014, 133). Spørgsmålet er om Ehrman ikke gør det værre end det er. I essayet ”Bart Ehrman’s red herrings and the resurrection of Jesus” diskuterer, PhD i NT studier, Michael Licona blandet andet Ehrmans problem med uoverensstemmelserne mellem evangelierne. Han slår fast, at modsigelser i historiske tekster ofte forekommer, men at kilderne stadig kan beskrive virkelige begivenheder (Licona 2012, 146-147). Han pointerer også, at de forskelle der er mellem evangelierne ofte er om ganske små detaljer og så indfører han en distinktion mellem modsætninger og forskelle. Flere gange er der tale om forskelle, som kan harmoneres.

Når Craig skal forsvare at Jesu opstandelse er en historisk begivenhed, så hviler det på tre historiske fakta: Jesu tomme grav, Jesu tilsynekomster og oprindelsen af den kristne tro (Craig 2008, 360-361). Hans metode til en historisk argumentation er delt ind i to trin. Først skal man finde data som kan fastslå historiciteten af en begivenhed (f.eks. at der var en tom grav) og dernæst skal denne data tolkes (f.eks. hvorfor var graven tom?) og her vil han ved hvert område argumentere for, at Jesu opstandelse er den mest sandsynlige forklaring (Craig 2008, 350).

7. Kort redegørelse for Craigs pointer

I *Reasonable Faith* fremfører Craig seks bevisområder for, at Jesu grav blev fundet tom af en gruppe af hans kvindelige efterfølgere på den første dag i ugen efter sin korsfæstelse (Craig 2008, 361).

Det første bevisområde er, at Jesu gravlæggelse er et historisk faktum, fordi det er med til at underbygge troværdigheden af den tomme grav og hvis Jesu blev begravet, så er det ikke svært at forsvare, at han stod op fra graven igen (Craig 2008, 361). Hans forsvar for begravelsesberetningen bygger på, at beretningen er bevidnet flere steder i meget tidlige, uafhængige kilder, og at Josef af Arimatæa dårligt kan være en kristen opfindelse (Craig 2008, 361-364).

Det andet bevisområde er, at fundet af Jesu tomme grav er bevidnet flere steder i meget tidlige, uafhængige kilder. Craig mener at det er bevidnet både i Markus, hos Paulus, i Mattæus, Lukas, Johannes og i ApG (Craig 2008, 364-366).

Det tredje bevisområde er, at frasen ”på den første dag i ugen” må afspejle en tidlig tradition hos Markus. Havde begravelsesberetningen været en fiktion, så havde Markus formentlig brugt den anerkendte ”på den tredje dag” tradition. Ydermere stammer udtrykket formentlig fra aramæisk, hvilket også underbygger dets alder (Craig 2008, 366).

Det fjerde bevisområde er, at Markus evangeliet er simpelt og ikke rummer legendarisk stof (Craig 2008, 367).

Det femte bevisområde er, at graven formentlig blev fundet af kvinder, da det er usandsynligt, at man i en opfunden historie ville bruge kvinder som de første vidner, da de var ugyldige vidner i retssager og havde en lav social status (Craig 2008, 367-368).

Det sjette bevisområde er, at den tidligste polemik fra jøderne forudsætter den tomme grav. I Matt 28,11-15 afviser de jødiske ledere ikke den tomme grav, men i stedet bestikker de soldaterne som bevogtede graven til at sige, at liget er blevet stjålet (Craig 2008, 369-370).

I resten af opgaven vil disse bevisområder blive udfoldet yderligere og modargumenter vil blive fremført og diskuteret.

8. Blev Jesus ordentligt begravet?

Craig påstår, at hvis beretningen om Jesu begravelse er troværdig, så underbygger det den tomme grav (Craig 2008, 361). Den åbenlyse grund til dette er, at hvis Jesus ikke blev begravet ordentligt, så var der ingen grav som kunne blive tom. Craig ser dog mere potentiale i dette end, at begravelsesberetning blot er en forudsætning for den tomme grav. Craigs ræsonnement er, at hvis oplysningerne om Jesu begravelse er præcise, så har alle i Jerusalem, både jøder og kristne, kendt hans gravsted og dermed haft mulighed for at besøge det og se, om der var et lig eller ej. Hvis graven var kendt, men ikke tom, så er det usandsynligt at nogen ville forkynde Jesu opstandelse og/eller, at nogen ville tro på det (Craig 2008, 361). Det skyldes, for det første, at havde disciplene haft en viden om, at Jesu lig stadig

lå i graven, så ville de aldrig have forkyndt om Jesu opstandelse, da opstandelsen udelukkende blev forstået, som noget fysisk og legemligt (Craig 2008, 361). Ehrman pointer, at det da også var den tro de første kristne havde og, at det var indholdet i Paulus forkyndte (Ehrman 2014, 183)². For det andet, da opstandelsen først blev prædikeret i Jerusalem, stedet hvor korsfæstelsen og gravlæggelsen havde fundet sted, ville folk i byen næppe have troet på en opstandelse, hvis de vidste, at Jesu lig stadig lå i graven. Og skulle nogle alligevel tro på Jesu opstandelse, så kunne jøderne (eller romerne) åbne graven og vise liget frem (Craig 2008, 361-362).

På grund af disse forhold må man sige, at hvis beretningen om Jesu begravelse er en historisk begivenhed, så står det snublende nært, at den tomme grav også er et historisk faktum. Derfor har Craig også observeret at, ”for that reason, critics who deny the historicity of the empty tomb feel constrained to argue against the burial account as well” (Craig 2008, 362). Skeptikere vil nok hævde, at det er den anden vej rundt, men ikke desto mindre, så bruger Ehrman stort set et helt kapitel i ”How Jesus became God” på at argumentere for, at man intet kan vide om, hvad der skete med Jesu legeme og at evangelieforfatterne var nødt til at have en beretning om Jesu gravlæggelse, for at kunne have en tom grav (Ehrman 2014, 168). Også Lüdemann og Crossan bruger en del plads på at fortælle, hvad der virkelig skete med Jesu lig. Lüdemann konkluderer på linje med Ehrman, at man ikke kan vide, hvad der skete med Jesu lig (Lüdemann 1995, 22-24). Crossan konkluderer, at Jesu lig på den ene eller anden måde må være blevet spist af dyr (Crossan 1999, 175).

I det følgende vil Craigs argumentation for Jesu begravelsesberetning blive fremstillet og diskuteret med de ovenstående argumenter. Craig fører to slags beviser for at underbygge dette bevisområde. Først, at det er velbevidnet i flere tidlige, uafhængige kilder og dernæst, at Josef af Arimatæa ikke er en fiktion.

² Det skal bemærkes, at Ehrman ikke mener, at denne tro skyldes, at der var en tom grav. Han mener, det skyldes de syner, nogle af Jesu disciple havde efter Jesu korsfæstelse (Ehrman 2014, 183).

8.2. Kilder til Jesu begravelse

Craig forholder sig til 6 forskellige kilder når det angår begravelsesberetningen. Fem af dem er fra bibelen, og de er Markusevangeliet, 1. Kor. 15, Mattæusevangeliet, Lukasevangeliet, Johannesevangeliet, de tidlige apostolske prædikener i ApG og ydermere det apokryfe skrift Peters evangelium (Craig 2008, 363-365). Han mener, at disse seks er individuelle kilder i en eller anden grad. Dette afsnit vil have hovedvægten på 1 Kor 15,3-5, Markus begravelsesberetning og ApG 13,30, da disse skrifter vurderes til at være særdelens gamle og da det umiddelbart virker som om, at de ikke stemmer overens i deres beretninger om begravelsen. Disse tekster rejser derfor problemstillinger som, blev Jesus begravet? Hvem mener teksterne der begravede Jesus? Er der forskellige traditioner på spil eller trækker de på den samme? 1 Kor 15,3-5 er dog den mest udfordrende, da det formentlig er den ældste tradition af de tre og at den umiddelbart ikke nævner hverken graven, Josef af Arimatæa eller kvinderne som vidner til den tomme grav.

8.2.1 Markus

Markusevangeliet som helhed stammer fra ca. år 70 e.kr. Det interessante er, hvor langt tilbage hans kilder går. Craig fremfører tre grunde til, at Markus passionshistorie og begravelsesberetning er præ-Markansk materiale (Craig 1989, 353). For det første, har der været for lidt tid mellem denne kilde til at en ren begravelseslegende kunne nå at opstå. For det andet, hvis der var øjenvidner, som kendte til "den rigtige historie" ville de formentlig træde frem og afsløre denne løgnehistorie. For det tredje, må Paulus have kendt til denne præ-Markanske tradition og kan derfor blot nøjes med at referere til "at han blev begravet" (1 Kor 15,3b), da folk har kendt denne tradition. Disse tre forhold stadfæster, at det er en meget gammel tradition Markus bruger. Ifølge Rudolph Pesch stammer Markus' opstandelsesberetning fra en periode inden for 7 år efter Jesu død og bygger formentlig på øjenvidneberetninger (Craig 2008, 362). Ehrman forholder sig ikke til en specifik præ-Markansk kilde, men han understreger flere gange i sin bog, at evangelierne er skrevet 40-65 år efter Jesu død af folk som ikke var øjenvidner og som boede i andre dele af verden og som talte andre sprog og at de er fyldt af modsætninger (Ehrman 2014, 133). Når han skal beskrive, hvordan disse beretninger om Jesus er nået frem til for eksempel forfatteren af Markusevangeliet, så beskriver han det

som en nabo der har fortalt det til sin nabo og så videre i disse godt 40-60 år, så selvfølgelig er historierne blevet ændret meget, noget er gået tabs, uoverensstemmelser er opstået og så videre (Ehrman 2014, 92). En umiddelbar kritik synes at være, at Ehrman ikke giver plads til, at Markus kunne have talt med et øjenvidne til disse beretninger.

Tilbage til Markus. I hans begravelsesberetning fortælles der om rådsmedlemmet Josef fra Arimatæa, som drister sig til at spørge Pilatus om at få udleveret Jesu lig. Det lykkes ham, og efterfølgende begraver han Jesus i en udhugget grav. Derefter ”på den første dag i ugen” finder kvinderne graven tom (Mark 15,42-46).

8.2.2. 1 Kor 15,3-5

”Jeg overleverede jer nemlig først og fremmest, hvad jeg også selv har modtaget: at Kristus døde for vore synder efter Skrifterne, at han blev begravet, at han opstod på den tredje dag efter Skrifterne, og at han blev set af Kefas og dernæst af de tolv.” (1 Kor 15,3-5)

Denne tekst er unik på grund af sin alder. Paulus fortæller, at budskabet han overleverer menigheden i Korinth, er det samme budskab som han selv har fået overleveret tidligere (v.3a). Ydermere er der mange ord og vendinger, som Paulus kun bruger her, og stykket har form af en formular. Dette og andre faktorer gør, at der er bred enighed om at dette stykke er meget gammelt (Craig 1989, 1-3). Nogle mener, at det kan være skrevet inden for et par år efter Jesu død (Craig 2008, 362; Ehrman 2014, 183). Disse vers har formentlig fungeret som en form for trosbekendelse, som har været let at lære udenad og som er blevet brugt i undervisning (Craig 2008, 362).

Craig forstår de enkelte sætninger i 1 Kor 15,3-5, som en form for overskrifter eller opsummeringer til evangeliernes beretning om Jesu begravelse. I en sammenligning mellem 1 Kor 15,3-5, Markus’ beretning om Jesu død (Mark 15,37-16,7) og Paulus’ prædiken i (ApG 13,28-31) påviser Craig, at 1 Kor 15,3-5 korresponderer med de to andre tekster og at de enkelte led er en opsummering af forløbet beskrevet i de to andre tekster. Det vil sige, at når Paulus i 1 Kor 15,3 skriver om Jesus ” at han blev begravet”, så korresponderer det med Mark 15,46:

”Han [Josef] købte et lagen og tog ham [Jesus] ned, svøbte ham i lagnet og lagde ham i en grav” og ApG 13,30b: ”tog de ham ned fra korset og lagde ham i en grav” (Craig 2008, 362-363). At sætningerne i trosbekendelsen er en form for overskrifter for fire forskellige begivenheder underbygges af, at hver sætning starter med *καὶ ὅτι* –også selvom det ikke er strengt nødvendigt (Craig 2008, 363). Nogle har argumenteret for, at sætningen ”at han blev begravet” lægger sig emfatisk til ”at han døde”. Dette argument må dog falde i lyset af den tydelige *kai hoti*-struktur (Craig 1989, 87).

Ehrman forstår bekendelsen noget anderledes. I 1 kor 15,3-5 finder Ehrman, at der er en meget stram opbygning i denne trosbekendelse, hvor de forskellige dele korresponderer med hinanden (Ehrman 2014, 139). Det betyder, at linjen ”at han blev begravet” (v.3b), korresponderer med ”at han blev set at Kefas” (v.5a). Havde forfatteren (eller Paulus) til denne bekendelse kendt til, at Jesus blev begravet af Josef, så havde det været naturligt, at der havde stået ”at han blev begravet af Josef [fra Arimatæa]”. Dette ville korrespondere bedre med ”Kefas” i v.5a, og det ville skabe en bedre balance i trosbekendelsen. Havde man kendt til Josef, hvorfor så ikke nævne ham, når det ville passe perfekt ind? (Ehrman, 2014, 139). I listen over vidner (1 Kor 15,5-8) nævnes kvinderne ikke (Ehrman 2014, 142) og hverken selve begravelsen eller den tomme grav nævnes her eller noget andet sted i Paulus’ skrifter. Dette ser Ehrman som et tegn på, at trosbekendelsestraditionen og Paulus ikke kendte til evangeliernes begravelsestradition.

For Ehrman skaber sammenstillingen af teksterne større problemer end de løser. Da han mener, at en sådan sammenstilling blot viser, at der er mange uoverensstemmelser. I 1 Kor 15,3-5 nævnes der ingen som begraver Jesus, i Markus benævnes Josef og i ApG er der tale om ”de”, altså Synedriet, som begraver Jesus. Ifølge Ehrman skyldes det, at der er tale om forskellige traditioner (Ehrman 2014, 154-155). Det vendes der tilbage til i afsnit 8.2.4

8.2.3. *Burde der have været visse tilføjelser i 1 Kor 15,3-5?*

Craig laver en vigtig distinktion, som er værd at have når man arbejder med opstandelsen. Først spørger han om Paulus accepterer den tomme grav og dernæst om Paulus nævner den tomme grav (Craig 1989, 85). Når Paulus nævner den tomme grav, så accepterer han den også, men det forholder sig ikke modsat. Pau-

lus kan godt udelade ord om den tomme grav, men stadig accepter den som et historisk faktum. Når 1 Kor 15,3-5 er en trosbekendelse, så giver det mening, at den ikke er uddybende, og at en vis grad af forudsat viden er krævet (Evans 2014, 90). Lüdeman har desuden den pointe, at Paulus selv har stiftet menigheden i Korinth og tidligere har oplært dem, derfor skriver han ikke alt fuldt ud, da de har en fælles viden: ”That also explains the brief mentions of the death and resurrection of Jesus: no further detailed information was necessary” (Lüdeman 1995, 10).

På Ehrmans teori om, at visse tilføjelser til 1 Kor 15,3-5 som burde have været der, svarer Craig, at det ville bryde strukturen og rytmen i bekendelsen at tilføje ”og blev begravet *i en grav*”. Det passer heller ikke ind indholdsmæssigt, da fokus i bekendelsen er på, hvad der skete med Kristus og ikke på, hvor det skete (f.eks. graven eller Jerusalem) (Craig 1989, 93) eller, hvem der gjorde hvad. Evans påpeger, at det giver mening, at Kefas bliver nævnt, da han er vigtig for bekendelsen og for Paulus’ argumentation i 1 Kor 15. Derimod er det uvæsentligt for Paulus’ argumentation, hvem der begravede Jesus (Evans 2014, 91).

Evans spørger om det i en jødisk kontekst giver mening at nævne en ”begravelse” uden at der er tale om en egentlig begravelse. Han hævder, at når der står skrevet, at Jesus døde, så er det nok til at antyde en ordentlig begravelse, på baggrund af jødernes strenge begravelsestraditioner (Evans 2014, 91).

8.2.4. ApG 13,30

I ApG 13,30 står der, at ”de tog ham ned fra korset og lagde ham i en grav.” Her nævnes der ikke blot en person, men at en hel gruppe som begraver Jesus. Ehrman mener, at der her må være tale om, at Lukas bruger en anden tradition end han gjorde til sit evangelium, da Lukas jo kender til traditionen med Josef (jf. Luk 23,50-51), men ikke bruger den her³ (Ehrman 2008, 154). Ehrman konkluderer, at en tom grav forudsætter en begravelse i en grav, og da disciplene var flygtet, Jesus ikke havde nogen familie i Jerusalem til at begrave sig og romerne ikke ville begrave ham, så har der kun været de jødiske autoriteter tilbage. Derfor har forfatteren været nødsaget til at bruge Synedriet, for at Jesus kunne blive begravet. Efter-

³ Dette bygger på den præmis, at talerne i ApG delvist er Lukas eget værk og ikke apostlenes originale taler (Ehrman 2008, 154).

hånden som denne historie er blevet fortalt og genfortalt, har historiefortællere gjort historierne mere konkrete og opfundet nye detaljer og personer til historien som for eksempel Josef (Ehrman 2008, 154-155). Denne udvikling er fortsat og kan ses evangelierne imellem, da personerne portrætteres mere positivt jo yngre evangeliet er. Josef og Pilatus er eksempler på denne udvikling (Ehrman 2014, 155-156). Ehrmans konklusion bliver, at der er tvivlsomt, at Josef skulle have eksisteret, og at jødernes råd skulle have begravet Jesus virker nærmere som en nødvendig opfindelse, snarere end en historisk mulighed. Lüdemann tilslutter sig denne udviklingshypotese og mener yderligere, at han kan finde dette mønster i beskrivelsen af Jesu gravsted (Lüdemann 1995, 20-21). I Markus er det blot en stengrav, Mattæus fortæller, at det er Josefs egen grav og i Johannes ligger graven i en have. Lüdemann spørger: "If the story of the burial increasingly becomes a mark of honour for Jesus, is that not perhaps to displace a dishonourable burial?" (Lüdemann 1995, 21).

Ehrman fremstiller det, som om, at hvis der kun var Synedriet tilbage til at begrave Jesus, så må det være en fiktion. Det mener jeg bygger på en fejlslutning. I afsnit 8.5.1. behandles spørgsmålet om, hvad der var gængs praksis omkring korsfæstelser og begravelser. Der argumenteres Evans, at det var det jødiske råd, som skulle begrave dem, de selv fik dødsdømt. Det var gængs praksis. Dermed giver det mening, hvis det var en fra rådet, som hentede og begravede Jesu lig. En yderligere kritik jeg vil fremføre er, hvorfor Lukas bevist skulle være tro mod to forskellige traditioner, hvis de modsiger hinanden. Er det ikke mere plausibelt, at Lukas bruger disse tekster fordi han tænker, at de ikke modsiger hinanden? Jeg forstår ApG 13,26-31 mere som en beskrivelse af den skyld som Jerusalems befolkning og ledere har fordi de fik Jesus henrettet. Der nævnes i 13,27, at der var "Jerusalems indbyggere og deres ledere", som ikke vidste hvem Jesus var og derfor fik de ham henrettet og begravet (Peterson 2009, 389-391). Pointen er ikke en minutplan for Jesu sidste tid, men, at de burde have vidst hvem Jesus var. Det gjorde de ikke og i stedet for dømte de han uskyldig, henrettede ham og begravde ham.

En yderligere kritik omhandler, hvor vidt det er sandsynligt, at Josef af Arimatæa begravede Jesus. Dette spørgsmål behandles i afsnit 8.4.

8.3 Andre kilder som indeholder Jesus begravelsesberetning

Craig mener, at Mattæus og Lukas ikke kun har Markus som kilde, men at de også har deres egne individuelle kilder, da der er flere forskelle, som ikke lader sig forklare med at Mattæus og Lukas, blot har bearbejdet Markus (Craig 2008, 363). Johannes evangelium er også en individuel kilde, som stadig har flere fællestræk med Markus' beretning (Craig 2008, 364). Ydermere nævner Craig også apostlenes taler i Apostlenes Gerninger, da de formentlig bygger på apostlenes oprindelige lære, og apokryfen "Peters evangelium" (Craig 2008, 364). Dermed er der mindst fire uafhængige forskellige kilder og måske endnu flere (Craig 2008, 364).

Delkonklusion

Vi har indtil videre set på de forskellige kilder til Jesu gravlæggende. Dette er et vigtigt emne, da det forudsætter, at der kunne være en tom grav. Ydermere, hvis man først kan fastslå at Jesus blev ordentligt begravet, så er det svært at komme uden om, at der må have været en tom grav.

Først så vi på Markus evangeliet og konstaterede at det er det vigtigste evangelium, i denne sammenhæng, da det er ældst og da resten af synopsen i nogen grad bygger på samme begravelsestradition.

Dernæst behandlede vi den meget gamle trosbekendelsen i 1 Kor 15,3-5. Ehrman mener at denne tekst viser, at Paulus ikke kendte til den begravelsestradition, som Markus har, da der hverken nævnes graven, Josef eller kvinderne ved den tomme grav. Havde man tilføjet Josef havde det passeret godt ind, mener Ehrman. Craig mener, at bekendelsen skal ses som en opsummering af hele Markus' passions og begravelseshistorie. Umiddelbart mener jeg, at Ehrman drager for store konklusioner ud af, noget som ikke står der. Jeg finder, at Craigs syn på 1 Kor 15,3-5 er det mest sandsynlige. Det skyldes også, at læser man disse vers tænker man, at der må have været en ordenligt begravelse og en tom grav efterfølgende.

8.4 Har Josef af Arimatæa begravet Jesus?

Craig finder det meget usandsynligt, at Josef skulle være en kristen opfindelse (Craig 2008, 364). Josef var medlem af Synedriet. Det råd, som flere steder beskyldes direkte for at være Jesu mordere f.eks. ApG 2,23.36; 4,10 og som i hvert

fald indirekte stod bag Jesu død f.eks. Mark 14,1. De første kristne har ment, at jødernes råd stod bag justitsmordet på Jesus og har derfor været fjendtligt indstillet overfor dem. Derfor har et rådsmedlem været det sidste menneske, som de kristne har kunnet forvente ville tage sig godt af Jesu lig (Craig 2008, 364). Der får Craig til at konkludere, med Raymond Browns ord: "Jesus' burial by Josef is "very probable", since it is "almost inexplicable" why Christians would make up a story about a Jewish Sanhedrist who does what is right by Jesus" (Craig 2014, 364).

Ehrman finder adskillige grunde til at betvivle traditionen med Josef (Ehrman 2014, 152). For det første, at der internt i Markus er en modsætning. I det, at først dømmer hele Synedriet (inklusiv Josef) Jesus til døden, og dernæst risikerer sig selv Josef, for at give Jesus en ordentlig begravelse? Ehrmans fornemmelse er, at denne uoverensstemmelse skyldes, at Markus bruger to forskellige kilder eller at han har en kilde og selv opfinder en anden og så overser uoverensstemmelserne (Ehrman 2014, 152-153). Ehrman bygge denne kildeteori på en fornemmelse og umiddelbart virker det som gætværk, men det underminerer ikke den umiddelbare modsætning i Markus. Craig løser denne uoverensstemmelse ved at påpege, at Markus' beskrivelse af Josefs handlinger viser, hvor stor en kærlighed Josef har haft til Jesus. Josef vover at spørge efter Jesu lig, han køber nye ligklæder som han svøber Jesu i og at han giver Jesus sin egen grav. Disse gerninger overgår langt, hvad der kunne forventes af ham. Josefs handlinger er ikke udtryk for en sur pligt, som et rådsmedlem var nødt til at tage, men derimod udtryk for stor omsorg og kærlighed (Craig 1989, 175-176). Craig konkluderer: "To regard this tradition as a legendary development may not take seriously enough the evidence of Mark that Joseph did act in a manner that befits a disciple more than a Sanhedrin member" (Craig 1989, 175-176). Det forklarer, hvorfor Josef ville handle som han gør overfor Jesus efter at han er død. Spørgsmålet er så, hvorfor dømmer han Jesus til døden dagen før? Craig foreslår, at enten deltog Josef slet ikke i retsmødet, som dødsdømte Jesus, eller også stemte Josef imod at Jesus skulle dø (Craig 1989, 176). Den sidste mulighed er Lukas' tolkning, når han skriver i Luk 23,51-52 at Josef var "medlem af Rådet og en god og retfærdig mand, som ikke havde samtykket i det, de andre havde besluttet og gjort". Craigs løsningsforslag finder jeg

plausibel i lyset af Lukas, men det løser stadig ikke, at Markus skriver om rådet at ”de dømte ham alle skyldig til døden” (Mark 14,64).

For det andet, tvivler Ehrman på traditionen om Josef, da han hverken er nævnt i 1 Kor 15,3 eller i ApG 13,23 (se afsnittene 8.2.2 – 8.2.4).

8.5. Yderligere omstændigheder vedrørende Jesu begravelse

Udover ovenstående skepsis fra Ehrmans side angående Jesu begravelsesberetning, så anfører han yderligere tre grunde til at tvivle på Jesu begravelsesberetning. Alle tre tvivlsargumenter tager sit afsæt i, om begravelsesberetningen er kontekstuel troværdig, eller med Craigs ord *historisk kongruent*.

8.5.1 Romersk begravelsespraksis

NT forsker John Dominic Crossan fortæller, at ”de tre strengeste straffe i Rom var korset, bålet og de vilde dyr” (Crossan 1999, 145). Det skyldes, at disse straffe var ”umenneskelige grusomme”, ”offentligt vanærende” og det faktum ”at *der måske ikke var nogen begravelse* [sic]” (Crossan 1999, 145). Ved korsfæstelsen var der måske ingen begravelse fordi man lod den korsfæstedes liget hænge, og så kunne de tjene som føde for omflakkende dyr. Ifølge Ehrman var det den normale procedure ved en korsfæstelse at liget ikke blev begravet (Ehrman 2014, 157). Ydermere, så var det romerne som korsfæstede Jesus, så det var dem som har haft fuldstændig råderet over hans lig og de har derfor ikke behøvet at bekymre sig over jødiske love eller ømme punkter (Ehrman 2014, 157). Ehrmans konklusion er dog stadig, at man ikke ved og ikke kan vide, hvad der er sket med Jesu lig, men at det normale var, at de korsfæstedes lig blev spist af dyr (Ehrman 2014, 157).

At der var mange korsfæstede, som aldrig blev begravet ordentligt, er ifølge Evans velbevidnet i flere kilder. Han argumenterer for, at man ikke med sikkerhed ved, hvor ”normal” denne praksis var (Evans 2014, 73-74). Evans anfører seks tekster fra Jesu samtid som på den ene eller anden måde bevidner, at romerne kunne vise nåde og udlevere levende såvel som døde kriminelle. Den mest bemærkelsesværdige af disse er den romerske lov, *Digesta*, hvor det er tydeligt, at lig kan blive udleveret, hvis man ønsker at begrave vedkommende. Dette var dog ikke muligt, hvis der var tale om en person som havde begået højforræderi (Evans 2014, 76). Hvad angår, hvem der har råderet over den korsfæstedes lig, påpeger

Evans, at Jesu henrettelse skete på det jødiske råds initiativ og når det var tilfældet, så var det dem, som skulle foretage begravelsen, ifølge jødisk lov. Det skulle være en ordentlig begravelse, men i specielle gravsteder for kriminelle, hvor der ikke måtte sørges (Evans 2014, 81).

Ifølge Ehrman var der næsten ingen undtagelser fra denne praksis. Han bruger en tekst af Filon til at påvise, at det kun var ved specielle romerske festdage og lejligheder, at romerne frigav de korsfæstedes lig, så de kunne begraves, og det var kun til familie eller nære slægtningen (Ehrman 2014, 158). Evans behandler den samme tekst af Filon, men han mener, at Ehrman misforstår teksten. For det først, fordi teksten ikke omhandler forhold i Israel, men forhold i Egypten (Evans 2014, 75). I fredstider i Israel viste romerne respekt for jødernes følsomme punkter, såsom begravelsestraditioner. Dette er blandt andet bevidnet hos Josefus (Evans 2014, 77-78). For det andet, så trækker Filon netop dette anklagepunkt frem mod den romerske guvernør i Egypten, for at vise hvor slemt hans styre var. Forstået på den måde, at han kunne frigive de døde lig dagligt, men hverken der eller ved de romerske højtider, hvor det var en speciel tradition, ville han frigive dem (Evans 2014, 74-75).

Crossan fremføre et arkæologisk argument for, at man ikke har begravet korsfæstede ordentligt. Efter at have undersøgt de arkæologiske fakta omkring korsfæstelser fra Jesu tid, spørger han: ”Hvorfor har vi, med alle de tusinder af mennesker, som blev korsfæstet omkring Jerusalem bare i det første århundrede, kun fundet et enkelte skelet [fra en korsfæstet], og dette naturligvis opbevaret i en knoglegrav?” (Crossan 1999, 144). Evans svarer, at man simpelthen ikke ved, hvor mange af de skeletter man har fundet, som er blevet henrettet. Problemet er, at korsfæstelse kunne sætter aftryk på f.eks. hænder og fødder og at knoglerne fra disse steder sjældent findes intakt (Evans 2014, 86). Dermed giver arkæologien ikke noget svar som hverken bekræfter eller afkræfter om korsfæstede blev begravet ordentligt.

8.5.2. Romersk og jødisk brug af massegrave til kriminelle

Ifølge Ehrman var det normal praksis at kriminelles lig blev smidt i en massegrav, hvor man ikke har kunnet identificere ligene efterfølgende. Det underbygger han med et par eksempler fra den græske historieskrivning. Jesus kunne være en und-

tagelse, men beviserne for det er ret tynde (Ehrman 2014, 160-161). Ehrman har ret i, at man brugte disse massegrave til kriminelle, men at beviserne for at det blev Jesu skæbne finder jeg ikke som særligt tynde qua forrige afsnit.

8.5.3 *Ville Pontius Pilatus nogensinde frigive Jesu lig?*

Endnu en grund til at tvivle på at Jesus fik en ordentlig begravelse er Pontius Pilatus' karakter og politiske styreform. Ehrman mener, at hvad man ved om Pilatus er, at han var "a fierce, violent, mean-spirited ruler who displayed no interest at all in showing mercy and kindness to his subjects and showed no respect for Jewish sensitivities" (Ehrman 2014, 161).

Det er et sparsomt materiale der er om Pilatus liv. Ehrman trækker to eksempler frem fra Josefus til at underbygge dette (Ehrman 2014, 162). Den første er en episode som foregik, da Pilatus blev indsat. I ly af mørket havde han fået placeret standarter med billeder på hele vejen rundt om hele Jerusalem. Det er stødende for jøderne og derfor rejser en delegation til hans palads i Kasærea for at få standarterne fjernet. Det nægter Pilatus. I fem dage protesterer jøderne og til sidst sender Pilatus sine soldater ud for at slå opstanden ned. Da samtlige af disse jøder er villige til at blive martyrer, så trækker han soldaterne tilbage og fjernede standarterne (Ehrman 2014, 162). Ehrman ligger stor vægt på, at Pilatus ikke giver efter for jøderne idet de opsøger ham, stik modsat evangeliernes beretning som viser hvordan han giver efter for jøderne. Hvis man kan lære noget om Pilatus af denne historie, så er det da, at han ikke vil udgyde blod for enhver pris og at han rent faktisk giver efter for jøderne, så denne historie bekræfter vel nærmere evangelierne end går imod dem. Den anden beretning af Josefus, fortæller om en gang, hvor Pilatus fik sine soldater, klædt i civilt, til at angribe protesterende jøder, med mange dødsfald til følge (Ehrman 2014, 162-163). Crossan nævner en tredje episode, hvor Pilatus handler voldeligt. Her det det dog overfor en flok samaritanske profeter. Crossan diskuterer hvorvidt disse var bevæbnede eller ikke. Teksten nævner, at de var bevæbnede og i det tilfælde har Pilatus handling som var forventet af ham (Crossan 1999, 158-159). Ud fra disse tre begivenheder er det svært at vurdere, hvem Pilatus var. Evans argumenterer for, at Paulus næppe har ladet Jesu lig hænge til dagen efter, da det ville have gjort byen uren op til påske og kunne ligefrem have skabt en opstand (Evans 2014, 78).

8.5.4 Delkonklusion

I det foregående har vi først behandlet hvor vidt Josef at Arimatæa, mon har begravet Jesus. Ehrman påpeger med rette, at der er en modsigelse internt i Markus, når Josef først dømmes Jesus til døden, for dernæst at sætte alt på spil for at give Jesus en ordentlig begravelse. Det sagt, så har Craig et rigtigt godt argument idet, at Josef ikke kan være en kristen fiktion, da de kristne har forbundet meget dårligt med Synedriet. Evans underbygger tilmed, at det var sandsynligt, at en fra synedriet skulle begrave Jesus.

Dernæst har vi behandlet spørgsmål stillet af Ehrman, angående om Jesu begravelseshistorie stemmer overens med vores viden om samtiden. Flere NT forskere hævder, at det er mest sandsynligt, at Jesus ikke blev begravet ordentligt, da det var gængs praksis, at den korsfæstede blev hængende og blev til føde for vilde dyr. Ehrman og andre har ret i, at det var en meget brugt praksis, men Evans har påvist at det også var muligt, at få udleveret liget, så det kunne begraves ordentlig. I lyset af Evans argumenter, mener jeg, at det er for langt, at gå og sige som Crossan at Jesus med sikkerhed blev spist af dyr. Ehrman mener, at vi ikke kan vide hvad der skete med Jesu lig. Havde man haft en meget ringe attestation af Jesu begravelse (hvilket Ehrman mener), så ville det være plausibelt at konkludere som Ehrman eller Crossan, men qua at kilderne er så gode som de er, men jeg, at der er usandsynligt at det forgik på denne måde. Kilderne om Pilatus, mener jeg derimod, er få og tvetydige. Derfor vurderer jeg dette som et svagt argument, som ikke kan stå alene.

9. Kilder til fundet af den tomme grav

9.1. Den tomme grav i 1 Kor 15,3-5

Som nævnt tidligere, så skriver Paulus ikke eksplicit om den tomme grav, men Craig argumenterer for, at den tomme grav optræder implicit hos Paulus. For det første ved at sammenstille 1 Kor 15,3-5 med Markus og ApG (jf. afsnittet 8.2.2) ser man at udtrykket ”at han opstod” (1 Kor 15,3-5) korresponderer med engelsk ord ved den tomme grav i Mark 16,6: ”Han er opstået, han er ikke her” (Craig 2008, 365). For det andet, når Paulus skriver, at Jesus blev begravet og opstod, så er det underforstået, at der må være en tom grav, som Jesus er opstået fra. Jøderne kendte kun til en kropslig opstandelse og derfor er det ikke en mulighed at liget

blev i graven, mens Jesus ånd opstod. Craig kalder den tanke ”a peculiarly modern notion” (Craig 2008, 365). For det tredje, så spørger Craig, hvorfor man hævder, at Jesus opstod på den tredje dag, når ingen så, hvornår Jesus opstod. Det mest sandsynlige er, at det indikerer dagen, hvor graven blev fundet (Craig 2008, 365). Ifølge Ehrman er der en speciel struktur i 1 Kor 15,3-5 (Ehrman 2014, 139-140). Ifølge denne struktur er udtrykket ”på den tredje dag” ikke et historisk statement, men en teologisk tolkning af opstandelsesbegivenheden skrevet i lyset af Hos 6,2 eller Jon 2. Disse tekster forudsiger opstandelsen og derfor var det nødvendigt at vælge ”på den tredje dag” (Ehrman 2014, 140-141). At disse tekster har så tydeligt et budskab om, at messias skal genopstå på den tredje dag, finder jeg ikke belæg for i disse tekster. Craig fremføre, at problemet med at forstå udtrykket rendyrket som en teologisk tolkning er, at disciplene må have godtaget denne tre dages tradition, uden at undersøge om der faktisk var visioner af Jesus eller vidnesbyrd at den tomme grav blev fundet på den tredje dag. Er der udelukkede tale om, at udtrykket er hentet fra skriften, så skal disciplene havde godtaget dette uden at undersøge om de tre dage rent faktisk havde noget på sig. Hos 6,2 og Jon 2 er ofte nævnt som mulige tekster hvor de tre dage stammer fra. Der er dog ingen af disse skrifter som har så klar en forudsigelse. Metoden har nok i stedet været den anden vej rundt. Traditionen med de tre dage eksisterede i forvejen og så begyndte de at undersøge skriften for at finde skriftsteder som kan belyse dette (Craig 1989, 102). Craigs konklusion er, at de tre dage relaterer sig til fundet af den tomme grav og så har man brug sprog hentet fra GT til at beskrive dette (Craig 1989, 114)⁴.

9.2 Den tomme grav i Markus, Mattæus, Lukas og Johannes

I Markus må den tomme grav have været en del af den præ-Markanske tradition. Det begrundes Craig i, at perikopen med den tomme grav passer godt ind i den umiddelbare kontekst, at det samme sprog går igen og passionshistorien var nok ikke blevet fortalt igen og igen, hvis den blot endte med Jesu død (Craig 1989,

⁴ For en grundig og uddybende gennemgang af mulige tolkninger af dette udtryk vil jeg henvise til Craigs bog ”Assessing the New Testament Evidence for the Historicity of the Resurrection of Jesus” s. 94-115.

360). Craig argumenterer ud fra Mattæus har en selvstændig kilde til den tomme grav i og med, at han er den kilde der har historien om soldaterne ved graven (Craig 2008, 365-366). Lukas har en anden selvstændig kilde, da han har historien om de to disciple som undersøger at graven var tom og denne beretning kan han ikke have fundet på da Johannes, som er helt uafhængig af synopsen, bekræfter denne beretning (Craig 2008,366).

10. Frasen “den første dag I ugen” afspejler gammel tradition

I 1 Kor 15,3 skriver Paulus om Jesus, ”at han opstod på den tredje dag efter Skrifterne”. Da Paulus’ kilde er meget gammel og formentlig har været en udbredt tradition, så ville en sen legende formentlig havde overtaget denne tradition. Derfor er det bemærkelsesværdigt, at Markus bruger udtrykker ”den første dag i ugen”. Det kan tyde på, at Markus’ begravelsestradition er meget gammel. Ydermere, så stammer Markus udtryk formelig fra aramæisk, hvilket også underbygger at det må være en gammel tradition (Craig 2014, 366).

11. Markus’ historie er simple og mangler legendarisk stof

Når man læser Markus’ opstandelsesberetning og afslutning på evangeliet (16,1-8), så er det næsten en flad fornemmelse man sidder tilbage med. Historien er meget ligetil, simpel og har hverken legendariske træk eller teologiske refleksioner over det som sket. Craig sammenligner Markus med Peters evangelium og forskellene er slående (Craig 2008, 367). Filosofen Chris Hallquist indvender, at Craig næppe ville godtage en muslims mirakelhistorie bare fordi den var simpel og manglede legendariske træk (Hallquist 2007). Det er sandt, at disse to faktorer ikke i sig selv stadfæster en begivenhed som historisk, men det er med til at sandsynliggøre, at en beretning er historisk.

12. Kvinderne ved den tomme grav

Ifølge Craig er der to forhold omkring kvinder på Jesu tid, som underbygger, at Markus’ beretning om kvinderne som de første vidner til den tomme grav. For det første, kunne kvinder ikke være vidner i det jødiske samfund, da kvinders vidnesbyrd blev betragtet som utroværdigt. For det andet, så blev kvinder betragtet som andenrangs borgerne sammenlignet med mænd (Craig 2008, 367). Derfor giver det dårlig mening at vælge kvinder som de første vidner, hvis beretningen om den

tomme grav var et påfund. Der er mange som har forsøgt at komme med alternative grunde til at det er kvinder som nævnes, men Craig mener, at alle disse hypoteser lider under det problem, ”that any conceivable role for women to play in the narrative would have been better served by men” (Craig 2008, 368).

Ehrman ønsker at påvise, at der godt kunne være grunde til at opfinde kvinderne ved graven. Kan man ikke finde på grunde til dette, så mangler man en god fantasi (Ehrman 2014, 166). Der var mange kvinder blandt de første kristne og de nogle af dem havde betydningsfulde roller f.eks. Junia i Rom 16,7. I evangelieberetningerne har kvinderne også en forholdsvis stor plads. Ehrman mener, at det ikke er svært at forestille sig hvordan kvinderne i de første menigheder har flettet kvinder ind i de forskellige beretninger om Jesus, for at de kommer til at stå sig bedre i menigheden (Ehrman 2014, 166-167). Hvis man antager, at det foregik på denne måde, så ændre det ikke på det faktum, at mænds vidnesbyrd havde været bedre og at mændene i menigheden lige så godt kunne have opfundet nogle stærke mandelige karakter, som kom ud til graven (Evans 2014, 90). For mig at se er denne kvindelige-forfattere teori udtryk for en lidt for god fantasi, da den netop ikke bunder i andet end Ehrmans fantasi og der er gode indvendinger imod den.

En anden indvendig fra Ehrman er, at det normalt var kvinders ærende at klargøre liget til begravelse, så det ville være naturligt, at kvinder var de første ude ved graven (Ehrman 2014, 167). Når Ehrman præsenterer dette argument, er det i forlængelse af det foregående. Ser man dette argument for sig selv, viser det blot hvor realistisk historien er, og at den formentlig ikke er opfundet jf. Craigs overstående kritik.

En tredje indvending bygger på den teori, at den nat Jesus bliver taget til fange, da flygter disciplene ud af Jerusalem og påbegynder en rejse tilbage til Galilæa, hvor nogle af disciplene har visioner af Jesus (Ehrman 2014, 136). I forhold til dette, betyder det, at der kun har været Jesu kvindelige efterfølgere tilbage til at besøge graven. Denne præmis om, at disciplene er flygtet, mener Craig er en ”fiction of the critics” (Craig 1989, 190). Det bygger han blandt andet på, at Peters fornægtelse er bevidnet i alle evangelierne og at det indikerer, at disciplene blev i Jerusalem (Craig 1989, 190-191).

En indvendig Craig har stødt på er, at Markus har valgt kvinderne som vidner fordi de blev bange og ”sagde ikke noget til nogen” (Mark 16,8b). Teorien er, at det er Markus måde at forklare på, hvorfor man først høre om den tomme grav i hans evangelium, mange år efter at det angiveligt skete. Af to grunde er denne teori ikke holdbar. For det første, så er der vidnesbyrd om den tomme grav før Markus jf. 1 kor 15,3b. For det andet, må kvindernes stilhed være at forstå som en midlertidig stilhed, hvor kvinderne ikke fortalte om den tomme grav til nogen på vej hen til disciplene, men at de fortalte det til disciplene (Craig 2008, 368). Dette underbygges af de andre evangelier, hvor kvinderne går han og fortæller disciplene det.

Den bedste pointe jeg finder hos Ehrman er, at der ikke er tale om en retshandling, men om mundtlige traditioner (Ehrman 2014, 166). Men Craig påviste, at kvinder var andenrangs borger, så selvom der ikke er tale om en retshandling, så afspejler det et generelt syn på kvinder i jødedommen i det første århundrede.

Ehrmans pointe er, ”we simply cannot say that there would be ”no reason” for someone to invent the story of women discovering the empty tomb” (Ehrman 2014, 168). Det har han ret i, men jeg vurderer, at Ehrman er lidt for fantasifuld og at de grunde han fremføre står forholdsvist svagt. For mig at se, har Craig et meget stærkt argument for den tomme grav med kvindernes vidnesbyrd.

13. Den tidligste jødiske polemik forudsætter den tomme grav

I Mattæus 28,11-15 møder man den første jødiske polemik imod opstandelsen. Situationen er vagterne, som fortæller det jødiske råd, at Jesu lig er væk. De får at vide, at de skal sige, at liget er blevet stjålet af disciplene. Craigs pointe er, at de ikke benægter at der er en tom grav, men at de forsøger at forklare hvorfor der er en tom grav (Craig 2008, 369). En kritik af dette argument går på, at man ikke kender til jøderens oprindelige kritik, men kun kender den fra kristen hånd og at de kristne forfattere sikkert ikke repræsenterer deres modstandere fair (Hallquist 2007). Det er sandt, men dette imødekommer Craig ved at ligge vægt på Mattæus bemærkning i 28,15b om at ”dette rygte er i omløb blandt jøderne den dag i dag”, fordi dette viser, at Mattæus ønsker at give svar på en påstand som var udbredt blandt jøder i Mattæus’ samtid (Craig 2008, 369). En anden kritik går på, at Mattæus historie om soldaterne er en legende. Selv hvis det var tilfældet, så er historien skrevet for at modsvare en eksisterende påstand på Mattæus’ tid. Craigs

konklusion på dette argument er: ”This is a historical evidence of the highest quality, since it comes not from the Christians but from the very enemies of the early Christian faith” (Craig 2008, 370).

Delkonklusion

I de foregående afsnit er der blevet behandlet fem forskellige argumenter for den tomme grav. Af disse argumenter vil jeg specielt trække ”kvindernes vidnesbyrd” og ”den tidlige jødiske polemik” frem som nogle særdeles gode argumenter. Ehrman forsøger at finde gode grunde til at opfinde kvinderne, men disse grunde virker meget spekulative og for fantasifulde til at de virkelig får en til at tvivle på, om kvinderne var ved graven. Det forhold at mænd altid ville være et bedre vidne ved den tomme grav, kommer Ehrman ikke udenom og derfor virker det som den bedste forklaring, at grunden til, at man har beholdt traditionen med kvinderne, at de virkelig var de første vidner til den tomme grav. Hvad angår jødernes polemik om, at Jesu lig blev stjålet, så er det et godt argument, fordi det er den første kirkes forfølgere, som forudsætter - og dermed bekræfter - at der var en tom grav.

14. Konklusion og afsluttende bemærkninger

Det der provokerede mig til at undersøge Craigs argumentation var denne påstand fra Craig: ”it is extremely difficult to object to the fact of the empty tomb on historical grounds; most objectors do so on the basis of theological or philosophical considerations” (Craig 1989, 373). For kan det passe? Derfor ønskede jeg at undersøge, om der var nogle argumenter han ikke havde taget med eller overset.

Læser man delkonklusionerne i denne opgave, så danner der sig et mønster af, at Craigs argumentation er holdbar og solid. Jeg vurderer, at ved ingen af de seks dataområder, har Ehrman bedre argumenter end Craig. Ehrman bygger sin sag op på hvad der ikke står i 1 Kor 15,3-5, men jeg mener at han drager for meget ud af det. Ehrmans bedste argumenter mod Craig er hans afsnit om romersk begravelsespraksis fordi han får påvist at korsfæstede ofte blev hængende, uden at få en ordentlig begravelse. Evans påviser dog, at man ikke ved hvor normalt denne praksis var.

Jeg mener, at Craig har nogle virkelig gode kort på hånden, hvad angår hans beviser for at den tomme grav er et historisk faktum. Nogle af hans absolut bedste

argumenter hans redegørelse for de mange uafhængige og gamle kilder der er til både gravlæggelsen og den tomme grav. Ydermere er argumenterne om kvinderne ved graven og de første jøders polemik om at liget var stjålet, meget gode og da de næsten er umulige at give et modsvar på. Ehrman kommer med mulige grunde til at opfinde kvinder ved graven, men de må betragtes som for virkelighedsfjerne eller fantasifulde.

Der er historiske argumenter både for og imod, at der var en tom grav, men Craigs argumenter er så dybdeborende og velovervejede, at jeg mener, at hans argumentation er særdeles holdbar og svær at komme udenom.

Abstract

This paper is focused on the historicity of the empty tomb. That means that this paper is not going to explain why there might be an empty tomb. The goal is to investigate the different kind of data and arguments presented in William Lane Craigs signature book, Reasonable Faith. He presents six different areas of data that he thinks is sufficient to establish an offensive apologetic case for the historicity of the empty tomb. These different areas are being treated one by one. As an opponent to Craig I have chosen to use Bart Ehrmans newest publication “How Jesus became God”. Ehrman’s conclusion to his chapter concerning this topic is that we don’t know what happened to Jesus’ corps after the crucifixion.

Some of the bigger topics that will be discussed in this paper are the independence and age of the biblical sources concerning the entombment and the empty tomb (especially 1 Cor 15:3-5), whether Jesus was properly buried, if Josef of Arimatea ever lived and if anyone would have invented the women witnessing the empty tomb.

After assessing the different arguments, my conclusion is that Craig has made a very good and plausible case for the historicity of the empty tomb.

Litteraturliste

Grundpensum

Craig, William Lane. 2008. *Reasonable Faith: Christian Truth and Apologetics*. 3. ed. Wheaton, Ill: Crossway Books.

Særpensum

Craig, William Lane. 1989. *Assessing the New Testament Evidence for the Historicity of the Resurrection of Jesus*. Studies in the Bible and Early Christianity, v. 16. Lewiston, N.Y., USA: E. Mellen Press.

Crossan, John Dominic. 1999. *Jesus: en revolutionær biografi*. Frederiksberg. Kbh: Anis

Ehrman, Bart D. 2014. *How Jesus Became God: The Exaltation of a Jewish Preacher from Galilee*. New York, NY: HarperOne

Evans, Craig A. 2014. "Getting the Burial Traditions and Evidences Right". I: *How God Became Jesus: The Real Origins of Belief in Jesus' Divine Nature--a Response to Bart Ehrman*. Redigeret af Michael F. Bird, 71-93. Grand Rapids: Zondervan.

Hallquist, Chris. 2007. "Review of Reasonable Faith". Set 22/5/2015. (Kap 8) http://infidels.org/library/modern/chris_hallquist/faith.html#ch8.

Lüdemann, Gerd, og Alf Özen. 1995. *What Really Happened to Jesus: A Historical Approach to the Resurrection*. Louisville, Ky: Westminster John Knox Press.

Licona, Michael. 2012. "Bart Ehrman's red herrings and the resurrection of Jesus". I: *Come Let Us Reason: New Essays in Christian Apologetics*. Redigeret af Paul Copan og William Lane Craig, s. 137-151. Nashville, Tenn: B & H Academic.

Peterson, David G. 2009. *The Acts of the Apostles*. The Pillar New Testament Commentary. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans.